Sameiginlegar áskoranir og norrænt notagildi

Samstarfsáætlun Norrænu ráðherranefndarinnar um vinnumál
2013–2016

Sameiginlegar áskoranir og norrænt notagildi

Formáli	3
Samantekt	7
Inngangur	9
Megináskoranir á sviði vinnumála	10
Forgangsmál og markmið á tímabilinu	12
• Vinnu- og vinnumarkaðsmál	12
• Vinnuvernd og vinnuréttur	14
• Forgangsmál allra sviða að meðtöldu afnámi stjórnsýsluhindrana	17
Rammar samstarfsins	18

Sameiginlegar áskoranir og norrænt notagildi

Samstarfsáætlun Norrænu ráðherranefndarinnar
um vinnumál 2013–2016

ISBN 978-92-893-2485-4

<http://dx.doi.org/10.6027/ANP2013-715>

ANP 2013:715

© Norræna ráðherranefndin 2013

Umbrot: Jette Koefoed

Ljósmyndir: Magnus Fröderberg bls. 8, 12, 14;

ImageSelect bls. 11, 13; Johannes Jansson bls. 15;

Karin Beate Nøsterud bls. 16

Kápumynd: ImageSelect; Johannes Jansson/NMR

Upplag: 100

Prentun: Scanprint as

www.norden.org/is/utgafa

Printed in Denmark

Norrænt samstarf

Norræna samstarfið er eitt umfangsmesta svæðasamstarf í heiminum. Samstarfið nær til Danmerkur, Finnlands, Íslands, Noregs og Svíþjóðar auk Álandseyja, Færeyja og Grænlands.

Norræna samstarfið er pólitískt, efnahagslegt og menningarlegt og skiptir miklu í evrópsku og alþjóðlegu samstarfi. Í norrænu samstarfi er unnið að því að styrkja stöðu Norðurlanda í sterkri Evrópu.

Með norrænu samstarfi er unnið að því að efla norræna og svæðisbundna hagsmuni í alþjóðlegu umhverfi. Sameiginleg gildi landanna styrkja stöðu Norðurlanda og skipa þeim meðal þeirra svæða í heiminum þar sem nýsköpun og samkeppnishæfni er mest.

Norræna ráðherranefndin

Ved Stranden 18

DK-1061 København K

Sími (+45) 3396 0200

www.norden.org

Formáli

Samstarfsáætlun ráðherranefndar um vinnumál hefur að geyma stefnumótun og áherslur í formlegu samstarfi norrænu ríkisstjórnanna um vinnumál fyrir árin 2013–2016.

Mörg sömu langtímaviðfangsefni blasa við á vinnumörkuðum Norðurlanda vegna hnattvæðingar og breytinga á aldurssamsetningu en einnig má búast við að hagsveiflur og jafnvel kreppuástand hafi í för með sér verkefni til skemmri tíma. Þá mun reyna á samkeppnishæfni, styrk og samheldni norræna velferðarkerfisins.

Samstarfsáætlun ráðherranefndar um vinnumál felur í sér helstu markmið samstarfsins en öll eiga þau að gera norrænu löndin betur í stakk búin til að takast á við fyrrnefndar áskoranir í vinnumálum. Meðal annars þarf að fjölga vinnandi fólki og auka hæfni þess í samræmi við þarfir vinnumarkaðar, draga úr atvinnuleysi þeirra sem standa höllum fæti og grípa til aðgerða gegn langtímaatvinnuleysi – einkum ungs fólks. Tryggja ber gott vinnuumhverfi og sjálfbæra nýtingu mannauðs, koma í veg fyrir félagslegt undirboð og mismunun á vinnumarkaði, skapa jafnvægi milli verndar launþega og kröfu um sveigjanleika og efla

norrænt samstarf um alþjóðlegar reglugerðir. Mikilvægt forgangsmál er afnám stjórnsýsluhindrana á norrænum vinnumarkaði og að koma í veg fyrir að nýjar hindranir myndist. Í áætluninni kemur fram hvaða samningar það eru sem samstarfið hvílir á.

Þar vil ég einkum nefna *Samning um sameiginlegan norrænan vinnumarkað*. Allt frá árinu 1954 hefur samningurinn gert norrænum borgurum kleift að starfa og setjast að í norrænum nágrannaríkjum. Á tímabili áætlunarinnar verða 60 ár liðin frá því að sameiginlegur vinnumarkaður Norðurlanda varð að veruleika en norrænn vinnumarkaður er einn samþættasti svæðisbundni vinnumarkaður í heimi. Við Norðurlandabúar höfum fulla ástæðu til að vera hreyknir af því!

Það er von mín að norrænt samstarf um vinnumál sem og á öðrum sviðum haldi áfram að laða fram nýskapandi og framsæknar lausnir.

Halldór Ásgrímsson

Framkvæmdastjóri
Norrænu ráðherranefndarinnar

Samantekt

Samstarfsáætlunin markar stefnu í formlegu samstarfi norrænu ríkisstjórnanna á sviði vinnumála fyrir tímabilið 2013–2016. Á þessu tímabili mun áherslan beinast að langtímaverkefnum í kjölfar hnattvæðingar og lýðfræðilegrar þróunar en mun einnig eftir þörfum beinast að hagsveiflum sem koma upp á tímabilinu.

Sem fyrr felst samstarfið fyrst og fremst í miðlun reynslu og upplýsinga innan ráðherranefndar um vinnumál um aðgerðir í löndunum og niðurstöður sem snerta sameiginlegar áskoranir. Samstarfið felst einnig í mikilvægu tengslanetstarfi meðal starfsmanna í stjórnsýslu á sviði vinnumála á Norðurlöndum. Norræn reynslu- og upplýsingamiðlun, myndun tengslaneta og samhæfing vegna aðgerða og samninga á vettvangi Evrópusambandsins (ESB) ásamt innleiðingu ESB-tilskipana eru einnig miðlægir þættir í samstarfinu.

Megináhersla í samstarfi á *vinnu- og vinnumarkaðssviði* er á fjölgun starfa, aukið atvinnustig og á það að draga úr atvinnuleysi kvenna og karla sem er til komið vegna skipulagsbreytinga. Markmiðið er að styrkja fjárhagsstöðu

ríkjanna og sjálfbærni norrænu velferðarsamfélaganna í framtíðinni og að efla þátttöku jaðarhópa í samfélaginu. Markmiðin eru að virkja vinnuafli í löndunum, styrkja samræmi framboðs og eftirspurnar eftir vinnuafli, efla símenntun með hliðsjón af þörfum vinnumarkaðarins, gera norrænu löndin eftirsóknarverð fyrir vinnuafli frá löndum utan ESB og Evrópska efnahagssvæðisins (EES) sem eftirspurn er eftir, efla samhæfingu stjórnvalda sem málið varðar og að sporna gegn atvinnuleysi þeirra sem minna mega sín og langtímaatvinnuleysi. Baráttan gegn atvinnuleysi ungs fólks er mikilvæg og mikið forgangsmál.

Eitt meginforgangsmál samstarfs á *vinnuverndarsviði* er að efla öryggi, heilsu og velferð á vinnustöðum bæði fyrir konur og karla. Markmiðið er að skapa eftirsóknarverða vinnustaði sem eru hvetjandi og fyrir alla þar sem áhersla er lögð á að fyrirbyggja starfstengd líkamleg og sálræn heilbrigðisvandamál. Hafa skal hliðsjón af alþjóðlegum samningum og löggjöf ESB. Markmiðið er að efla gott vinnuumhverfi á vinnustöðum, þróa enn frekar vinnuvernd og -eftirlit, koma í veg fyrir óásættanleg starfskjör,

félagsleg undirboð og mismunur á vinnumarkaði, vekja athygli á mikilvægi góðra stjórnunarhátta og virkrar þátttöku starfsmanna og að starfskraftar hvers og eins starfsmanns nýtist á sjálfbæran hátt.

Meðal forgangsmála í samstarfi á *vinnuréttarsviði* er að fylgja eftir áskorunum, aðlögun og þróun norræna kerfisins í stöðugt hnattvæddara atvinnulífi. Markmiðið er að vernda norræna kerfið og góð starfskjör á norrænum vinnumarkaði, vinnuvernd

og hæfni þess til aðlögunar. Meðal markmiða samstarfsins er að tryggja jafnvægi milli launþegaverndar og sveigjanleika, efla jafnrétti og jafnræði á vinnumarkaði og að efla norrænt samstarf varðandi alþjóðlega löggjöf og þá einkum innan ESB.

Þá mun *forangsmál allra sviða* enn sem áður vera að afnema og fyrirbyggja stjórnsýsluhindranir á norrænum vinnumarkaði til að liðka fyrir hreyfanleika milli svæða og gera hann meira aðlaðandi og sveigjanlegri. Norræna kerfið er

góður grundvöllur fyrir skilvirkan vinnumarkað og samstarf við aðila vinnumarkaðarins mun enn sem áður vera eðlilegur þáttur í norrænu samstarfi.

Nánari ákvarðanir um áherslusvið verða teknar á grundvelli *pólítskra og faglegra áskorana á hverjum tíma* og birtast í formennskuáætlunum landanna fyrir tiltekin svið og í starfsáætlunum og þemaáherslum nefndanna.

Inngangur

Norrænt samstarf á vinnumálasviði á sér langa sögu. Á það bæði við um formlegt samstarf á vettvangi Norrænu ráðherranefndarinnar og Norðurlandaráðs og um óformlegt samstarf landanna. Vegna sameiginlegra norrænna gilda og þess að margt er sameiginlegt með norrænu löndunum getum við lært af reynslu hvers annars og samhæft sjónarmið þar sem það á við og það felur í sér *norrænt notagildi*, þ.e. á þeim sviðum þar sem löndin geta náð betri árangri saman en hvert fyrir sig.

Markmið samstarfsáætlunar þessarar er að marka stefnu fyrir formlegt samstarf norrænu ríkisstjórnanna á vettvangi ráðherranefndar um vinnumál á tímabilinu 2013–2016. Undir samstarfið heyra vinnu- og vinnumarkaðssvið og vinnuverndar- og vinnuréttarsvið.

Í áætluninni er lögð áhersla á markvisst norrænt samstarf um verkefni sem fela í sér norrænt notagildi og efla um leið tækifæri norrænu landanna til að takast á við sameiginlegar áskoranir.

Megininntak samstarfsins mun sem fyrr felast í að gera úttektir, greina og ræða það sem líkt er og ólíkt í aðgerðum og niðurstöðum norrænu landanna varðandi sameiginlegar áskoranir. Í gegnum þetta formlega samstarf verða einnig til mikilvæg tengslanet meðal norrænna stjórnvalda á vinnumálasviði sem getur nýst löndunum vel í tilvikum sem upp kunna að koma.

Áhersla samstarfsins á þessu tímabili mun einkum beinast að fjölda markmiða um það hvernig unnt sé að bregðast við langtímaáskorunum sem norrænn vinnumarkaður stendur gagnvart vegna hnattvæðingar og lýðþróunar. Áherslurnar eru þó sveigjanlegar sem er nauðsynlegt þegar bregðast þarf við áskorunum sem tengjast hagsveiflum sem geta komið upp á tímabilinu.

Samstarfið verður útlistað nánar í formennskuáætlunum landanna fyrir sviðið og árlegum starfsáætlunum fyrir hvert samstarfssvið fyrir sig.

Megináskoranir á sviði vinnumála

Vinnu- og vinnumarkaðsmál gegna mikilvægu hlutverki í þróun norrænu velferðarsamfélaganna, atvinnulífs og einstaklinga. Áhrifa áskorana í vinnu- og vinnumarkaðsmálum gætir á mörgum stigum samfélaga á Norðurlöndunum. Ríkisstjórnir norrænu landanna þurfa jafnóðum að taka afstöðu til þess hvernig beita megí stefnumörkun á vinnu- og vinnumarkaðssviði og samstarfi við aðila vinnumarkaðarins til að bregðast við áskorunum vinnumarkaðarins til að efla hagvöxt og atvinnu. Vegna norræns samstarfs á sviði vinnumála eiga ríkisstjórnirnar aðgengi að gagnlegum upplýsingum og hugmyndum sem nýtast í því starfi.

Þróun vinnumarkaðar í norrænu löndunum verður fyrir síauknum áhrifum langtímaþróunar, en þar skipta mestu þættirnir hnattvæðing og lýðþróun. Þessum þáttum fylgja í senn ný tækifæri og nýjar áskoranir. Jafnframt gætir mikilla áhrifa hagsveiflna á vinnumarkaði sem þarf að bregðast hratt við.

Vegna *hnattvæðingar* mun það áfram vera megináskorun til lengri tíma að efla sveigjanleika og samkeppnishæfni norrænna vinnumarkaða. Það mun auka möguleika á að jafna út fækkun

starfa vegna skipulagsbreytinga, þ.m.t. á sviðum sem verða undir í aukinni samkeppni á heimsmarkaði, og bjóða fram vinnuafl sem hefur þá hæfni sem eftirspurn er eftir á hagvaxtarsviðum. Frá hnattrænu sjónarhorni verður vinnuaflíð æ hreyfanlegra. Því fylgja auknar kröfur um að tryggja jafnvægi milli launþegaverndar og sveigjanleika og að vinnuaflíð búi yfir þeirri hæfni sem eftirspurn er eftir á vinnumarkaði.

Hnattvæðingin eykur einnig samkeppni um þá hæfustu á heimsmarkaði. Megináskorunin er að efla og kynna kosti þess að starfa og búa í norrænu löndunum, þ.m.t. að gera norræna vinnumarkaði enn eftirsóknarverðari meðal annars með góðum starfskjörum og góðu starfsumhverfi sem stuðlar að góðri heilsu, eykur vellíðan, er hvetjandi og á þátt í að lengja starfsævina.

Vegna lýðþróunar mun það áfram vera megináskorun til lengri tíma að tryggja nægilegt vinnuafl á almennum og opinberum vinnumarkaði. Það veitir fyrirtækjum á almennum vinnumarkaði ákveðin tækifæri til að auka hagvöxt og opinbera geiranum að auka möguleika á að takast á við aukna þörf

fyrir velferðarþjónustu og fjármögnun velferðarsamfélaga á Norðurlöndum í framtíðinni.

Þessari áskorun fylgir mikið álag á norrænu löndin þar sem atvinnuþátttaka er mjög há. Aðrar áskoranir eru tiltölulega miklar fjarvistir vegna veikinda á Norðurlöndum og það hversu stór hluti íbúa þar á vinnufærum aldri sem af ýmsum ástæðum stendur utan vinnumarkaðar og lifir á opinberri framfærslu.

Megináskoranir fyrir stefnu í vinnu- og vinnumarkaðsmálum eru að auka framboð vinnuafls, meðal annars með því að lengja starfsævina og efla þátttöku jaðarhópa samfélagsins á vinnumarkaði. Þetta gerir nýjar og meiri kröfur til vinnuverndar á vinnustöðum fyrirtækja sem og stjórnvalda, skipulagningar vinnunnar og aðlögunar vinnustaða að hverjum og einum starfsmanni. Önnur megináskorun á þessu sviði er að tryggja að starfsmenn búi yfir þeirri hæfni og þekkingu sem eftirspurn er eftir á vinnumarkaði og að sífellt stærri hluti vinnuafls og þeirra sem bjóða upp á þjónustu koma annars staðar að – einnig frá löndum utan ESB og EES.

Vegna hnattvæðingar og lýð-
þróunar eykst þörf fyrir erlent
vinnuafli á Norðurlöndum, en
auknir fólksflutningar eru einnig
áskorun fyrir „norræna líkanið“. Því
getur fylgt aukið álag á
ýmsa velferðarþjónustu, aukin
samkeppni varðandi lág laun
og tilhneiging til að sniðganga
reglur um heilbrigði og öryggi á
vinnustöðum. Megináskorunin
á vinnu- og vinnumarkaðssviði
er að tryggja að farið sé að
kjarasamningum og að félagsleg
undirbòð og óásættanleg starfskjör

viðgangist ekki. Það mun einnig
eiga þátt í að efla heilbrigða sam-
keppnisstöðu meðal fyrirtækja
og launafólks á norrænum vinnu-
markaði.

Það er einnig áskorun að styrkja
möguleika vinnumarkaða á
Norðurlöndum til að verða
vistvænni, draga úr losun koltví-
sýrings og bjóða upp á vinnuafli
sem býr yfir þeirri hæfni sem þörf
er á í nýjum greinum og á sviðum
sem verða til á þeim grundvelli.

Hvað varðar aukið *atvinnuleysi*
vegna hagsveiflna munu megin-
áskoranirnar felast í þörf á
að bregðast við með stuttum
fyrirvara með aðgerðum til að
vinna bug á auknu atvinnuleysi
meðal ungs fólks og annarra
hópa sem minna mega sín ásamt
auknu langtímaatvinnuleysi,
en það getur haft alvarlegar
afleiðingar fyrir hvern og
einn, fyrir efnahagsstöðu hins
opinbera og velferðarsamfélög á
Norðurlöndum.

Forgangsmál og markmið á tímabilinu

Sameiginlegar áskoranir og norrænt notagildi

Meginmarkmið norræns samstarfs á sviði vinnumála er að tryggja skilvirkan norrænan vinnumarkað og vinnumál á samkeppnisbærum Norðurlöndum.

Samstarf á vinnu- og vinnumarkaðssviði mun beina sjónum að því hvernig best megi efla jafnrétti kynjanna á vinnumarkaði og sporna gegn mismunun og óásættanlegum mismuni í starfskjörum og vinnuverndarmálum vegna kyns, skertrar starfsgetu, aldurs eða etnísks uppruna með sérstakri áherslu á aðskilnað á vinnumarkaði.

Hér á eftir eru tilgreind helstu markmið samstarfs norrænu ríkisstjórnanna á tímabili áætlunarinnar fyrir sviðin vinnu- og vinnumarkaðsmál ásamt vinnuverndar- og vinnuréttarsvið.

Samstarfið verði nægilega sveigjanlegt svo unnt sé að bregðast við hagsveiflutengdum áskorunum, kreppuástandi af ýmsum toga og hugsanlegum breytingum í pólitískum og faglegum áherslum sem gætu komið upp á þessu tímabili.

Markmiðin verða nánar útlistuð í árlegum formennskuáætlunum

hvers sviðs og í árlegum starfsáætlunum nefndanna og þema-áherslum.

Vinnu- og vinnumarkaðsmál

Forgangsmál samstarfs á sviði *vinnu- og vinnumarkaðsmála* er að efla framboð starfa, auka atvinnustig – ekki síst meðal ungs fólks – og draga úr atvinnuleysi vegna skipulagsbreytinga. Þar mun samspil stefnu í efnahagsmálum og mennta- og vinnumarkaðsmálum skipta miklu máli. Samstarfið verður í samræmi við og um leið viðbót við ESB- og EES-samstarf á þessu sviði.

Mikilvægustu markmið á sviði vinnu- og vinnumarkaðsmála eru:

Að virkja eins stóran hluta vinnuafls í löndunum og kostur er

Áhersla verður lögð á að efla þátttöku ungs fólks, þ.m.t. námsfólks, fyrr og betur, á vinnumarkaði, og um leið á að hvetja eldra fólk til að vera lengur á vinnumarkaði. Einnig verður lögð áhersla á að draga úr fjarvistum starfsfólks vegna veikinda og að auka þátttöku hópa sem hafa ekki góð tengsl við vinnumarkaðinn, þ.m.t. innflytjenda og fólks með skerta starfsgetu á vinnumarkaði. Einnig þarf að huga að þeim sem nú þegar vinna hlutastörf og vilja auka starfshlutfall sitt.

Efla samræmi milli framboðs og eftirspurnar eftir vinnuafli

Athyglin mun beinast að því hvernig efla má hreyfanleika á vinnumarkaði til að draga úr flöskuhálsum og komast hjá því, um leið og skortur er á starfsfólki innan sérstakra starfsstétta eða starfsgreina, að margir í sama fagi eru atvinnulausir. Þetta lýtur meðal annars að hvatakerfum og kröfum sem snerta hvern og einn atvinnulausan og því hvernig vinnumiðlun fer fram. Gagnkvæm viðurkenning á hæfni er sem fyrr einnig mikilvægt þema.

Efla símenntun sem tekur markvisst mið af þörfum vinnumarkaðarins

Sjónum mun beint að því hvernig best megi þróa hæfni og þekkingu vinnuafls á grundvelli eftirspurnar

til að tryggja að vinnuaflíð búi stöðugt yfir þeirri hæfni sem bæði opinber og almennur vinnu- markaður kallar eftir. Almennt séð á þetta við um menntun ungs fólks og hæfnipróun fullorðinna en er ekki síður mikilvægt í sambandi við markmiðið um að viðhalda tengslum eldra starfsfólks við vinnumarkaðinn svo og að efla þátttöku hópa sem minna mega sín á vinnumarkaði.

Sporna gegn atvinnuleysi meðal hópa sem standa höllum fæti og langtímaatvinnuleysi

Áhersla mun beinast að því að sporna gegn atvinnuleysi ungs fólks með skilvirkum vinnumarkaðs- og menntunarúrræðum til að efla hæfni og þátttöku á vinnumarkaði. Athyglin mun einkum beinast að ungu atvinnulausu fólki sem hefur

takmarkaða menntun og öðrum hópum sem eiga erfitt með að fóta sig á vinnumarkaði, til dæmis innflytjendum, einstaklingum með litla menntun eða skerta starfsgetu og langtímaatvinnulausum.

Auka áhuga vinnuafis utan ESB og EES á norrænum vinnumarkaði

Áhersla mun beinast að því hvernig megi gera norrænan vinnumarkað eftirsóknarverðan fyrir erlent vinnuafli í löndum utan ESB og EES. Tengsl milli vaxandi fólksflutnings milli landa í atvinnuleit, hagvaxtar og sjálfbærni norrænu velferðarkerfanna eru mikilvæg í þessu samhengi til lengri tíma litið.

Efla samræmingu stjórnvalda

Lögð verður áhersla á að efla samræmingu meðal þeirra stjórnvalda og stofnana sem

þessir málaflokkar varða, bæði í löndunum og milli þeirra, til að auka möguleika á að atvinnulausir, launþegar í veikindaleyfi og aðrir sem eiga við vandamál að stríða geti fljótt og skilvirkt fundið leiðir til virkrar þátttöku á vinnumarkaði.

Vinnuvernd og vinnuréttur

Eitt meginforgangsmál samstarfs á *vinnuverndarsviði* er að efla öryggi, heilsu og velferð á vinnustað. Markmiðið er starfs-umhverfi sem er eftirsóknarvert, hvetjandi og fyrir alla, og sem kemur í veg fyrir starfstengd heilbrigðisvandamál. Við þróun þess skal jafnframt taka mið af alþjóðlegum samningum og löggjöf ESB.

Eitt meginforgangsmál í samstarfi á *vinnuréttarsviði* er að fylgja eftir

kjörum, áskorunum og aðlögun norræna kerfisins, og þróa það áfram í samræmi við stöðugt hnattvæddara atvinnulíf. Það á við um bæði þessi svið að það er einkar mikilvægt að leggja áherslu á og efla sameiginlega reynslu- og upplýsingamiðlun og byggja upp tengslanet og samhæfingu í aðgerðum og samningum innan ESB, einkum í sambandi við innleiðingu ESB-tilskipana sem hafa þýðingu fyrir vinnuvernd og á sviði vinnuréttar.

Mikilvægustu markmið samstarfs á sviði vinnuverndar og vinnuréttar eru:

Að efla líkamlega og sálræna vinnuvernd á vinnustöðum

Áherslan mun beinast að því að þróa og bæta aðstæður á vinnustöðum og er þar átt við aðstæður sem snerta líkamlega, sálræna, skipulagslega og félagslega þætti. Til að draga úr vinnuslysum og starfstengdum sjúkdómum verður lögð áhersla á kerfisbundið fyrirbyggjandi starf. Gott starfsumhverfi getur einnig verið hvati til að lengja starfsævina. Athyglin mun meðal annars beinast að þeim hópum, sviðum eða starfsgreinum sem eru undir hvað mestu álagi á norrænum vinnumarkaði ásamt aðferðum til að bæta aðstæður. Önnur mikilvæg þemu eru vandamál tengd streitueinkennum sem stafa af því að kröfur aukast um aðgengi að starfsmönnum og því

skortir á að þeir fái tækifæri til að hvíla sig og ná sér (þ.e. af streitu/streitueinkennum).

Stefnumörkun varðandi vinnuvernd og -eftirlit

Áhersla verður lögð á áframhaldandi stefnumörkun varðandi vinnuvernd og -eftirlit þar sem höfð verður hliðsjón af forgangs röðun í stefnumörkun ESB í vinnuverndarmálum og öðru alþjóðlegu samstarfi á þessu sviði. Leitast verður við að efla samstarf norrænu landanna og aðila vinnumarkaðarins og að fylgjast grannt með þróun vinnuverndarmála í löndunum sem og að bera kennsl á mikilvæg svið þar sem vænta má að norrænt samstarf hafi augljóst notagildi.

Vinna gegn óásættanlegum starfskjörum, félagslegu undirboði og mismunun á vinnumarkaði

Sjónum verður beint að því hvernig þróa megi Norðurlönd sem eftirsóknarverðan vinnumarkað

þar sem áhersla er lögð á faglega hæfni og háa staðla varðandi starfskjör og vinnuvernd, til að laða að það erlenda vinnuafl sem eftirspurn er eftir. Áherslan mun jafnframt beinast að því að fyrirbyggja að aukinn innflutningur vinnuafls og láglounasamkeppni leiði til óásættanlegra starfskjara, félagslegs undirboðs og mismununar á norrænum vinnumarkaði. Því verður reynslu af góðum aðferðum og aðgerðum miðlað og einnig verður kannað hvort unnt sé að efla samstarf milli þeirra norrænu stjórnvalda sem málið varðar.

Að upplýsa um mikilvægi góðrar stjórnunar og virkrar þátttöku starfsmanna

Áhersla verður lögð á mikilvægi góðrar stjórnunar og virkrar þátttöku starfsmanna í þróun staðla um vinnuvernd, góðrar heilsu í starfi og framleiðni á

vinnustöðum, jafnt á almennum vinnumarkaði og innan hins opinbera.

Að nýta starfskrafta hvers og eins starfsmanns á sjálfbæran hátt

Sjónum mun beint að því hvernig unnt sé að nýta krafta hvers og eins starfsmanns á sjálfbæran hátt til að tengja vinnu- og einkalíf á jákvæðan hátt á ólíkum skeiðum lífsins, til að draga úr streitu, fjarvistum vegna veikinda og sliti og til að koma í veg fyrir einangrun frá vinnumarkaði og að fólk hætti snemma að vinna. Einnig verður hugað að sveigjanleika á vinnustöðum, meðal annars varðandi vinnutíma og fjarvinnu.

Tryggja gott jafnvægi milli launþegaverndar og sveigjanleika

Athyglin mun beinast að líkönum sem tryggja gott jafnvægi milli

launþegaverndar og sveigjanleika með það að markmiði að aðlögunarhæfni norræns vinnumarkaðar aukist enn frekar. Einnig verður leitast við að fylgjast með því hvernig best verður staðið að skipulagningu og framkvæmd breytinga, innleiðingu nýrra starfa og öðruvísi nýtingu vinnuafls svo komist verði hjá neikvæðum afleiðingum bæði fyrir hvern og einn, fyrirtækin og þjóðhagslega.

Efla norrænt samstarf varðandi alþjóðlega löggjöf

Lögð verður áhersla á hvernig hægt er að varðveita og þróa norræna líkanið með verkaskiptingu og þekkingarmiðlun og samstarfi um alþjóðleg tengsl. Þar er einkum átt við tengslin við ESB, Alþjóðavinnuálastofnunina (ILO), Evrópuráðið, Efnahags- og framfarastofnunina (OECD),

Sameinuðu þjóðirnar (SP) og alþjóðlegar staðlastofnanir.

Forgangsmál allra sviða að meðtöldu afnámi stjórnsýsluhindrana

Sem fyrr mun það að fyrirbyggja og afnema stjórnsýsluhindranir vera *forgangsmál allra sviða*. Hverju landi ber að leggja mat á stjórnsýsluhindranir en ráðherranefndin um vinnumál (MR-A) mun einnig fylgjast náið með þessum málaflokki. Í samstarfi við ráðherranefndina um félags- og heilbrigðismál (MR-S) hefur vinnumálasvið framkvæmt gagngera kortlagningu af stjórnsýsluhindrunum á sviði félags- og vinnumarkaðsmála á Norðurlöndunum. Raunverulegar stjórnsýsluhindranir skapa óþarfa vanda á sameiginlegum

norrænum vinnumarkaði. Með því að ryðja hindrunum úr vegi má auka tækifæri fyrir norræna borgara til að flytjast búferlum og hefja störf í öðru norrænu landi sem einnig mun verða til þess að auka aðgengi að hæfu vinnuafli á Norðurlöndum. Samstarfið um Evrópsku vinnumiðlunina (EURES) á landamærasvæðum er mikilvægt í þessu samhengi.

Ráðherranefndin um vinnumál (MR-A) mun almennt séð taka þátt í samstarfi við önnur svið og stofnanir á vegum Norrænu ráðherranefndarinnar sem og önnur alþjóðleg samtök þar sem það felur í sér norrænt notagildi. Samstarfi við grannsvæði Norðurlanda verður haldið áfram þar sem það er mikilvægt, að meðtöldum Eystrasaltsríkjunum og Póllandi.

Rammar samstarfsins

Frá árinu 1954 hefur norrænt samstarf á sviði vinnumarkaðsmála byggt á *samningi um sameiginlegan norrænan vinnumarkað* sem síðast var endurskoðaður árið 1982 og öðlaðist gildi árið 1983. Í samningnum leggja norrænu ríkisstjórnirnar meðal annars áherslu á að það séu grundvallarréttindi borgaranna að vera frjálst að hefja störf og setjast að í öðru norrænu landi. Einnig er lögð áhersla á að markmið ríkisstjórnanna er að viðhalda fullri atvinnu í hverju landi fyrir sig og að hafa um það samstarf. Frjáls för vinnuaflsins í norrænu löndunum er óháð skuldbindingum vegna samninga á ESB-svæðinu og EES. Norrænt samstarf verður þó fyrir æ meiri áhrifum af þróun sameiginlegs evrópsk vinnumarkaðar, en frjáls för vinnuaflsins fellur að mestu leyti undir reglur í samræmi við ESB-rétt og EES-samninginn.

Á sviði vinnuverndar byggir samstarfið á *norrænum sáttmála um vinnuvernd* frá árinu 1989. Þar er kveðið á um grundvallarreglur um norrænt samstarf á sviði vinnuverndar. Í sáttmálanum er kveðið á um grundvallarreglur samstarfsins, en

meginmarkmið þess er að vinna að betra, heilbrigðara og öruggara vinnuumhverfi.

Ráðherranefndin um vinnumál (MR-A) ber meginábyrgð á norrænu samstarfi á sviði vinnu- og vinnumarkaðsmála og er mikilvægur vettvangur fyrir umræður og miðlun reynslu meðal norrænna ráðherra á sviði vinnu-, vinnumarkaðs- og vinnuverndarmála um hvernig best sé að takast á við sameiginlegar áskoranir á sviði vinnu- og vinnumarkaðsmála.

Embættismannanefnd um vinnumál (EK-A) hefur skipulag samstarfsins með höndum, hún gerir áætlun um og skiptir fjárveitingum MR-A innan sviðsins. Sveigjanleg uppbygging er mikilvæg ef norrænt samstarf á sviði vinnu- og vinnumarkaðsmála á að geta hrint í framkvæmd og fylgt eftir mikilvægum málum sem ofarlega eru á baugi hverju sinni. Embættismannanefndin um vinnumál (EK-A) hefur sett á fót þrjár fastanefndir, vinnumarkaðsnefndina, vinnuverndarnefndina og skipar tímabundna (ad-hoc) starfshópa ef þess gerist þörf.

Nefndirnar og hóparnir gegna mikilvægu hlutverki fyrir miðlun reynslu milli landanna hver á sínu ábyrgðarsviði. Fastanefndirnar hafa einnig yfir að ráða verkefnafé sem þær nota aðallega til að bæta forsendur fyrir miðlun á reynslu og þekkingu. Það er meðal annars gert með því að kortleggja og greina það sem líkt er og ólíkt í aðgerðum og áhrifum þeirra í löndunum. Hlutverk þeirra er einnig að leggja tillögur fyrir EK-A og MR-A, meðal annars með því að bera kennsl á og skapa umræðu um mikilvæg og áhugaverð pólitísk og fagleg þemu.

Á þessu tímabili er það markmið að leggja aukna áherslu á að ræða reynslu og sameiginleg viðfangsefni.

Undir norrænt samstarf á sviði vinnumála heyrir einnig *Stofnunin um framhaldsmenntun á vinnuverndarsviði* (NIVA) í Helsinki, en þar eru haldin námskeið og málþing á ensku um vinnuverndarmál á Norðurlöndum (www.niva.org). Jafnframt fjármagnar ráðherranefndin að hluta til *Nordjobb-áætlunina* sem er áætlun fyrir unga Norðurlandabúa sem vilja vinna sumarstörf í öðru norrænu landi (www.nordjobb.net). Ráðherranefndin fjármagnar einnig *upplýsingaverkefni um vinnumál á Norðurlöndunum* á skandinavísku og ensku (www.arbeidslivinorden.org).

Á eftirfarandi skipuriti má sjá stöðuna árið 2012:

Á hverju ári leggja nefndirnar, ásamt NIVA, Nordjobb og upplýsingaverkefninu, fram starfsáætlun fyrir komandi ár ásamt ársskýrslu um niðurstöður og reikninga fyrir fyrra ár. Skipting EK-A á fjárveitingu fyrir MR-A byggist á þessum skýrslum.

Aðilar vinnumarkaðarins taka þátt í stefnumörkun á sviði vinnu- og vinnumarkaðsmála og mótun norrænu velferðarsamfélaganna

eru einnig mikilvægir samstarfsaðilar fyrir Norrænu ráðherranefndina. Ráðherranefnd um vinnumál (MR-A) og aðilar vinnumarkaðarins leiða saman hesta sína á þemafundum, ráðstefnum, samráðsfundum og víðar.

Lagt verður mat á framkvæmd samstarfsáætlunarinnar áður en tímabilinu lýkur og um leið hugað að næstu samstarfsáætlun.

norden

Norræna ráðherranefndin

Ved Stranden 18
DK-1061 København K
www.norden.org

Sameiginlegar áskoranir og norrænt notagildi

Með þessari fjögurra ára samstarfsáætlun markar ráðherranefnd um vinnumál stefnu og áherslur í formlegu samstarfi norrænu ríkisstjórnanna á vinnumálasviði fyrir tímabilið 2013-2016. Á tímabilinu mun athyglin einkum beinast að áskorunum sem norrænn vinnumarkaður stendur frammi fyrir vegna hnattvæðingar og lýðþróunar, en eftir þörfum verður einnig hugað að hagsveiflutengdum áskorunum sem koma upp á tímabilinu.

Í áætluninni koma fram meginmarkmið á sviði atvinnu- og vinnumarkaðsmála, sem og á sviði vinnuverndar og vinnuréttar, og öll miða þau að því að takast á við þessar áskoranir. Ennfremur eru grundvöllur og rammar samstarfsins sett fram.

ANP 2013-715

ISBN 978-92-893-2485-4